

Vol. X
No. 5

Seventh
Eighth February 1958

— ANDHRA PRADESH
LEGISLATIVE ASSEMBLY DEBATES
—

THE
ANDHRA PRADESH LEGISLATIVE ASSEMBLY

DEBATES

(PART II — *Proceedings other than Questions and Answers*)

OFFICIAL REPORT

twenty eighth Day of the Sixth Session of the Andhra Pradesh
Legislative Assembly

ANDHRA PRADESH LEGISLATIVE ASSEMBLY

Saturday, the 22nd February 1958

The House met at Two of the Clock

[MR. SPEAKER IN THE CHAIR]

Questions and Answers

[No Questions Part I—Not published]

Resolution on the demise of Maulana Abul Kalam Azad

మిస్టర్ స్పీకర్ — పిడుగువంటి వార్త మనకు వచ్చింది భారతదేశం అంతా ఆంధ్రకారంలో మునిగింది ఇరువదియేళ్ళ శతాబ్దపు సూనవ కోటి యొక్క చరిత్ర ఉజ్వలమైనది ఆసియా ఖండంలో ఉండే చైనా మొదలుకొని ఈజిప్టు వరకు, బొద్ధ, హిందూ, మహమ్మదీయ దేశములన్నీ పాశ్చాత్య సామ్రాజ్యవాదులమీద ఎదురు తిరిగి స్వాతంత్ర్య పోరాటంచేసి జయంపొందినవి ఇంకా కొద్దిగా పొందుతున్నవి మహాపురుషులు పుట్టారు ఈ ఆసియా ఖండం పునరుద్ధరణకు, పునరుజ్జీవనకు, వికాసానికి, తమ యావత్తు జీవానాన్ని అర్పించినటువంటి మహాపురుషుల పుట్టారు డా సన్యట్ నేన్, మహాత్మా గాంధీ, అబుల్ కలామ్ ఆజాద్, ముస్తఫా కమూల్ పాషా, రాజాభాన్ భోస్లే, అమీనుల్లా, మొదలైనటువంటివారు అందులో అగ్రగణ్యులు మౌలానా ఆజాద్ మన హిందూదేశానికేవలం కాపురం ఉన్నారు హిందూదేశాన్ని అంతా తన మాతృదేశంగా చేసుకున్నారు 1907 వ సంవత్సరంనుంచి ఇప్పటి వరకూ తదేక దీక్షతో భారతదేశ స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో నిమగ్నులైనారు తరువాత భారతజాతి యొక్క పునరుద్ధరణకోసం ముఖ్యమైనటువంటి ఉద్యోగాలను నిర్వహించి, పేరు ప్రతిష్ఠలు తీసుకొచ్చినటువంటి మహాపురుషుడు ఆయనకు 69 సంవత్సరాలకంటే ఎక్కువతప్ప ఆయన ఈ తెల్లవారు జామున, రెండు గంటలకు, దీనికి ఏగినటువంటి వార్త చాలా ఘోరమైనటువంటి వార్త దీనిని గురించి మన సభానాయకులు ఒక తీర్మానాన్ని ప్రతిపాదించి మన ఎదుట సంగతులన్నీ చెబుతారు

*The Chief Minister (Sri N Sangeeva Reddi) I beg to move

“That this House places on record its deep sense of sorrow at the demise of Sri Abul Kalam Azad, Union Minister for Education, and one of the greatest leaders of Indian Nation, and conveys its sincere condolence to the Prime Minister of India and members of the bereaved family”

అధ్యక్షా! మీరు చెప్పినమాటలకన్నా నేను వారినీగురించి ఎక్కువ చెప్పవలసిన అవసరం లేదు మౌలానా ఆజాద్‌గారి చరిత్ర భారత దేశంలో తెలియనివారుండరు గడచిన 50 ఏళ్ళుగా తీవ్రస్వాతంత్ర్య పోరాటంలో పాల్గొన్నటువంటి మహానాయకులలో వారి ఒకరు రాజకీయ పోరాటానికన్న, కులతత్వంపై, మత ప్రచారంపై, రాజకీయాలకు మతానికి ముడి పెట్టడంపై వారు జరిపిన పోరాటం అద్వితీయమైనది మహమ్మదీయులు ఆరోజులలో చాలా మంది Muslim League ను బలపరుస్తూ, ఆజాద్‌గారితోపాటి పెద్దస్థులైన దేశ ద్రోహి క్రింద, మతద్రోహి క్రింద, ధ్రువమైన క్రింద, తిట్టుతున్న రోజులలోకూడ, తనయొక్క ముఖ్య principles ఏమాత్రం సడలించకుండా, వాటిని అమ్ముకోకుండా, గట్టిగా నిలిచి, జాతీయతను మహమ్మదీయులలో ప్రచారం చెయ్యడానికి ప్రయత్నం చేశారు వాం ప్రచారం ఆనాటి రోజులలో మహమ్మదీయులకు అర్థంకాలేదు కాని మతవిద్వేష ప్రచారం ద్వారా, జరిగిన ఫలితాన్నిబట్టి, దుష్ఫలితాన్నిబట్టి, తరువాత చాలామంది ఈ కులతత్వంవల్లవచ్చే ప్రమాదాన్ని గుర్తించే వారినీ గౌరవించ ప్రారంభించారు సంస్థలుగానీ, వ్యక్తిగానీ, బలంగా ఉన్నరోజులలో, కార్యక్రమాలను సాధించడం సులభమేకావచ్చు తన సంఘీయులు, తన మతస్థులు, హెచ్చుమంది, తనను ద్వేషిస్తున్నవ్వడు, ద్రోహిగా పరిగణిస్తున్నవ్వడుకూడా, తన న్యాయాన్ని, తన ధర్మాన్ని వదులుకోకుండా, ప్రయత్నించడం అంత సులభసాధ్యమైన, సాధారణ మానవుడు చెయ్యగలిగిన కార్యక్రమంకాదు మౌలానాగారితోపాటి మహావ్యక్తులు మాత్రమే సాధించ గలిగిన విజయం వారు భారతదేశంలో 50 ఏళ్ళుగా కాపురంచేశారన్న చరిత్రను, మనం చదువు కున్నాము ఈనాడు అలాంటి మహావ్యక్తిని కోల్పోయామని వారికి సుమారు 70 ఏళ్ళు వయస్సు రెండు మూడు రోజులుగా వారు తీవ్రపైనటువంటి జబ్బుకు గురైవారు మన దుర్మద్రుష్టంకొద్దీ కడచిన 7, 8 ఏళ్ళుగా వారి ఆరోగ్యం ఏమీ బాగుండలేదు ఎన్నోవర్యులు ములు మన హైదరాబాదుకు రమ్మని ఈ గడచిన నెలలోనే వారినీ ప్రార్థించామని ఆరోగ్యం కొంచెంబాగుంటే తప్పకుండా సన్మానని చెబుతుండేవారు నాలుగు రోజుల పూర్వం నేను ఢిల్లీలో ఉన్నప్పుడుకూడా ఢిల్లీగారి ద్వారా వారికి చెప్పించాను

“ఒక్క పర్యాయం మీరు హైదరాబాదుకు వచ్చిపోవాలి, మీసందేశాన్ని అక్కడ ఉన్నటువంటి ప్రజానీకానికి, ముఖ్యంగా మతప్రచారానికి తలపల్కే పిచ్చి ప్రజానీకానికి, మీ సందేశం కావాలనీ, శాంతిని నెలకొల్పడానికి, దేశంలో ఈ మతవిద్వేషం తగ్గింపుకుండా చేయడానికి, రాజకీయ పరిస్థితులను ఆలోచించేటట్లు, ప్రజానీకాన్ని మరలించేటట్లు మీతాంటివారి ఆశీస్సులు మాకు అవసరం కావున ఒకసారి రమ్మని” కోరినాము నాలుగు రోజులలో ఇంత ప్రమాదం అవుతుందని అనుకోలేదు వారప్పటికే ఢిల్లీగా అనారోగ్యంగాఉన్నా, ఈ పెథాలిసిస్ థావడం,

మూడు రోజులలో వారు మనకులేకుండా పూర్తిగా పోతారనేవిషయం అప్పుడు ఊహించడానికి వీలు లేకుండా పోయింది మాస్ట్రీ సెలలోగాని, మరోపర్యాయంగాని, తప్పకుండా వారికిచెప్పి, వచ్చేటట్లు చేస్తానని, ధోబర్ గారు నాలోచెప్పారు మౌలానా ఆజాద్ గారు పూర్వపురుషులు వారు కోరినకోర్కె ఫలించింది స్వరాజ్యాన్ని సాధించారు స్వరాజ్యం కొరకు 50 ఏండ్లు కష్టపడ్డారు

దేశం సరైన పద్ధతులలో నడుస్తూ ముందుకు పోతూ ఉన్నటువంటి సూర్యానికి సూత్ర ధారులుకూడా వారే అయినారు జవహర్ లాల్ కు ఆండగా ఉంటూ, నలహాదారుగా ఉంటూ, సోదరుడుగా ఉంటూ, ప్రతి కార్యక్రమంలోనూ, జవహర్ లాల్ గారికి ఉద్యుక్తులగా ఉంటూ, నడుపుతూ ఉన్న విషయం మీకందంకి లును స్వరాజ్యాన్ని సాధించి, దేశాన్ని సరైన పద్ధతులలో తీసుకుపోతున్నామనే విశ్వాసం వారిజీవితం సంపూర్ణమైనదనే నేను భావిస్తున్నాను

వారు కోరడంలేదు ఏమీలేదు వారికి భార్యగాని, పిల్లలుగాని, అలాంటి తాపత్రయం ఏమీలేదు ఆయనకు కావలసినదల్లా ప్రజాశ్రేయస్సే తన సర్వస్వాన్ని అర్పించిన మహావ్యక్తి కాబట్టే వారి జీవితం ధన్యమైనదనీ, సంపూర్ణమైనదనీ నేను భావిస్తున్నాను వారి ఆదర్శాన్ని, వారి జాతీయతను, మనముకూడ ఆదర్శంగా తీసుకొని, పెంపొందించుకొని, వాి మూడే దేశానికి నేనచెప్పుడానికి, శక్తిని, బలాన్ని సంపాదించగలుగరామని ఆశిస్తున్నాను ఆదర్శంగా వారిని తీసుకుంటారని ఆశిస్తున్నాను

కావున ఈ తీర్మానాన్ని సభవారి ఎదుటపెట్టుతూ, దీనిని మనము ఏకగ్రీవంగా pass చెయ్యడమేగాక, ఈ నాటికి ఈ సభ వాయిదా పెయ్యాలనికూడ కోరుతున్నాను

Mr Speaker Resolution moved

శ్రీ పి సుందరయ్య (గన్నవరం) — అధ్యక్షా, భారతజాతీయ నాయకులలో ప్రముఖుల్లే నటువంటివారు మౌలానా ఆజాద్ గారు నిన్నటినుంచి కూడా పత్రికలలో వార్తలు చూచినప్పుడు వారు చాలా ప్రమాద పరిస్థితిలో ఉన్నారని చెప్పినప్పుడు, ఆదుర్దాగా వారి పరిస్థితి ఏవిట్లో, ఎలాగుండో నని, Radio లో వినడానికి ప్రయత్నం చేస్తూ వచ్చాము ఉదయం రేడియోలో వారు చనిపోయినట్లు వినడం జరిగింది

ఇప్పుడు మీరు చెప్పిన తరువాత, సభానాయకులగు ముఖ్యమంత్రి చెప్పిన తరువాత వారి జీవిత విషయాలను గురించి ఎక్కువగా చెప్పవలసిన అవసరం లేదు జాతీయ స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో ప్రధాన పాత్ర వహించినటువంటి నాయకులలో వారకరు ఈ రోజుకు కూడ మనం సెలవేర్చనటువంటి కర్తవ్యాన్ని వారు మర మీద వదలిపెట్టి పెళ్ళిపోయారు దానిని సాధించడానికి మనము కృతనిశ్చయాలమై కార్య సాధనకు పూనుకోవలసినటువంటి అత్యవసరం వుందని విజ్ఞప్తి చేస్తున్నాను ఆయన జీవితాన్ని అంతా కూడ భారతజాతీయ స్వాతంత్ర్యము కొరకు, భారత జాతి అభివృద్ధి కొరకు, అర్పించారు మహాత్మాగాంధీతోపాటు హిందూ మహమ్మదీయుల ఐక్యత ప్రధానాంశంగా తీసుకుంటూ వచ్చారు

ఇప్పుడు ముఖ్యమంత్రిగారు చెప్పినట్లు మహమ్మదీయులలో అనేక మంది ఆయనను ద్రోహియని నిందిస్తున్నప్పటికీ కూడా హిందూ మహమ్మదీయ ఐక్యత అవసరం అనే దానిని గుర్తించి

ఒక రీతి దీక్షతో పని చేశారు వారికి ఎన్ని కష్టాలు వచ్చినా, ఎన్ని తీవ్ర నిరసనలు వచ్చినప్పటికీ కూడా అత్యంత షేరుకుండా దానికొరకు తన సర్వ శక్తిని వినియోగించడం జరిగింది అదంతా మనకు అదర్శప్రాయమైనది అంతే కాదు భారతదేశాన్ని సామ్రాజ్య వాదులు విభజించి పాకిస్తాన్ క్రింద విడగొట్టివచ్చడం కూడా ఎంతో బాధపడుతూ దానిని కొనవలకూ కూడా, వ్యతిరేకించిన ధీరుడాయన ఆ సిద్ధాంతాన్ని ఆయన తన జీవితాంతం వరకూ గూడా ఖండిస్తూ వచ్చారు ఈ రీతిగా మనదేశాన్ని రెండు ఖండాలుగా, రెండు దేశాలుగా విభజించడంవల్ల తిరిగి -వచ్చుటికైనా సామ్రాజ్యవాదులు పేలు పెట్టేందుకు స్థావరం దారుకుతుందని ఎంతో ఆందోళన పడుతూ వుండేవారు భారతదేశం నీ వివిధ కుట్రలు, మతాలు, ఐక్యంగా పని చేసినప్పుడే ముందుకు పోగలమనే సిద్ధాంతాన్ని వ్యక్తీకరిస్తుండేవారు కాశ్మీరుపై పాకిస్తాన్ సైన్యాలు దాడిచేసినప్పుడు దానికి వ్యతిరేకంగా భారత ప్రజానీకం కాశ్మీరు భారతావనిలో ఒక భాగంగా వుండాలని కోరడంజరిగింది దానివల్ల ఎన్ని కష్టాలు, నష్టాలు వచ్చినా భారత దేశమయొక్క ఐక్యతకు భంగం రాకుండా దేశాన్ని ముందుకు తీసుకపోవడం అవసరమని చెప్పిన నాయకులతో వారు ప్రధముని చెప్పవలసి వుంటుంది బ్రిటిష్ సామ్రాజ్య వాదుల కుట్రను దమననీని పటా పంచలు చేయడానికి వాందూ-ముస్లిం ఐక్యతే ప్రధానాంశమని వారు చెప్పారు పాకిస్తాను భారతదేశాలు పేరు పేరుగా ఉన్నా వాటిమధ్య స్నేహసంబంధాలుమరింత దృఢము కావాలని తదాశయ సిద్ధి కోసము అహర్నిశలు కృషిచేసిన మహామహులు శ్రీ అబుల్ కలాం అజాద్

ఈ రోజు పాకిస్తాన్ లో ఉన్న నాయకులు కొంతమంది భారతదేశంమీద కయ్యానికి కాలు దువ్వతూండవచ్చు ఇంకా అనేక చిక్కులు కలిగిస్తుండవచ్చు ఈ విషయాలు మన జాతీయ నాయకులు, స్వతంత్రపోరాటంలో పాల్గొన్న అనేక మంది మనకు జ్ఞాపకము చేస్తున్న పుటికీ, పాకిస్తాన్ మనకు పొరుగు రాజ్యమే భారత ఖండంలో ఒక భాగమే పేరుపేరు పరిపాలనలు తప్పకున్నను, ఈరోజు అక్కడ వున్న నాయకులు స్వతంత్ర పోరాటానికి వ్యతిరేకంగా చాలాకాలంగా కృషిచేసినవారైనా, వారు చేసే ఆగడాలను మనము ప్రధానంగా పెట్టుకోకుండా అక్కడ ప్రజలతో దగ్గరి సంబంధాలు, స్నేహ సంబంధాలు పెట్టుకోవడమే భారతదేశంయొక్క విధానంగా వుండాలని రూపొందించిన నాయకులు అజాద్ గారు వారి ఆశయ సాఫల్యతకోసం మనము కృషి చేయవలసి వుంటుంది భారతదేశములో ఎక్కువ మంది ముస్లిములు వున్నారు ఇక్కడ హిందూ ముస్లిముల ఐక్యతను మనము సాధించ వలసిన అవసరం ఎంతైనా యున్నది మఖ్యంగా మెజారిటీ కమ్యూనిటీ అయినటువంటి హిందువులు, మైనారిటీ కమ్యూనిటీగాయున్న ముస్లిముల యొక్క భయాలనూ, ఆందోళనలను పోగొట్టేందుకు కృషి చేయవలసి యుంటుంది హైదరాబాదు సంస్థానంలో ఇల్లెహుద్దీన్ ముస్లిమాన్ తిరిగి హిందూ ముస్లిం దెబ్బతొలుట రెచ్చగొట్టేందుకు చేస్తున్న ప్రయత్నాలు గూడా మనము జూ ఆందోళనతో చూస్తున్నాము ముస్లింప్రజా నీకానికి వున్న చిక్కులను, ఇబ్బందులను తొలగించి, కుల తత్వాలను రెచ్చగొట్టేవారికి మత ద్వేషాలను రెచ్చగొట్టేవారికి ఎలాంటి అస్కారం లేకుండా ఏ పార్టీకి చెందిన వారైనా సరే చెయ్యాలి భారతదేశంయొక్క ఐక్యతకు భారతదేశ ప్రజాతంత్ర పునోద్ధృతికి తద్వారా పాకిస్తాను భారతదేశం రెండూగూడా మరింత సన్నిహితంగా, స్నేహ రాజ్యాలగా వుండేట్లు కృషి చేయాలి మనము అజాదుగారినుండి పేర్చుకోవలసిందే హిందూ, ముస్లిం ఐక్యత ఒక్కటే కాదు హిందూ

మతంలో కూడా వివిధ కుట్రలు పలుకటానికే తలెత్తుతూ వుంటుంది ఇవికూడ భారతదేశ అభివృద్ధికి ఐక్యతకు వివాదకరమైన పద్ధతిలో ఉన్నవే కులద్వేషాన్ని ఎదుర్కొన్నప్పుడు ప్రజా తంత్ర ఉద్యమాభివృద్ధికి ఒందరూ కలసి కృషి చేసి ఉన్నాడే ఆజాద్ గారు మనమీద వదలి వెళ్ళిన కార్యాన్ని సాధించగలము ఈ సందర్భంలో ఇంతకీ ఎంచీ చెప్పడం నీకీ లేదు అదే భారత జాతీయ స్వాతంత్ర్యపాఠం నాయకులలో అగ్రగణ్యులు, ప్రభావవంతమైనవారు అయిన అబుల్ కలాం ఆజాద్ గారి మరణానికి మాపార్టీ తరపున గూడా సానుకూలత తెలియజేస్తూ తీర్మానాన్ని మేము పూర్తిగా బలపరుస్తున్నాము

శ్రీ ఆర్ బి రామకృష్ణరాజు (వదమలపేట) — అధ్యక్షా, శ్రీ అబుల్ కలాం ఆజాద్ గారు సార్థకనామధేయులు ఆజాద్ అనగా స్వేచ్ఛ స్వాతంత్ర్యము శ్రీ ఆజాద్ గారు దేశాన్ని తన మాతృదేశంగా చేసుకొని ఆ మాతృదేశ స్వాతంత్ర్యానికై తన యావత్ జీవితాన్ని ధారపోసి మనదేశ స్వాతంత్ర్యాన్ని సాధించి నేటిదినం ఈ ఐహిక సంబంధమైన దేహబంధాన్ని విడిచి తాత్కాలిక స్వేచ్ఛను పొందారు వారు కృతార్థులయ్యారు వారి జన్మతరంగించింది ఈనాడు మనము వారిని గురించి, వారు వెళ్ళిపోయిన సందర్భాన్ని గురించి పరిశీలించవలసిన పనిలేదు ఎందువల్లనంటే వారు సార్థకనామకలు, పుతార్థులు వారి జీవితాన్ని దేశానికి అంకితము చేసినారు ఇప్పుడు మనలను గురించి మాత్రమే చింతించుకోవలసి వుంటుంది

వారి గుణగణాలను వర్ణించడానికి వారికంటే పెద్దలైన మీబోటివారికే తగును గాని మాబోటివారికి ఏ మాత్రముతగదు మాకు లభ్యతకూడా లేదు మన భారతదేశ చరిత్ర ఇప్పుడుగాని, ఏ కాలంలోగాని, ఎవరుగాని చూచినప్పుడు అందులో దేశ స్వాతంత్ర్య సాధకం గాంధీగారికి సహాయభూతుడు, జవహర్ లాల్ కు సలహాదారుడు, శ్రీ ఆజాద్ గారిని గుర్తించ గలరు కాన్ని కాంగ్రెస్ మహాసభలకు హాజరయ్యే భాగ్యంకూడా మాకు లభించింది ఆ కాంగ్రెస్ సభాకార్యక్రమాలలో ఎవరున్నా, ఎవరులేకపోయినా శ్రీ ఆజాద్ గారు తేకుంటే గాంధీగారికి తృప్తిలేదు, సంతోషంలేదు శ్రీ ఆజాద్ గారు ప్రకృత కూర్చుంటేనే సభకు శోభ, గాంధీగారికి సంతోషం ఇంతవరకూ కంటిని రెప్పకానినట్లు వారు మన దేశాన్ని కాపాడి ఈ దేశంలో వారు జన్మించకపోయినప్పటికీ ఈ దేశాన్ని తన మాతృదేశంగా చేసికొని, ఇచ్చట ఉన్నటువంటిగా పుష్కల సంబంధమైన జాతులను రెంటిని సమన్వయంజేసి మనదేశాన్ని సురక్షితంగా పాలించి మనకు అప్పగించి పోయారు పెద్దలంతా పోతున్నారు ఇక విశేషమైన సంఖ్యలేదు ఈ సందర్భంలో సెక్రటరీగారి మనస్సు ఎలాపరితపించగలదో మనమూహించుకోగలము వారి అండనవున్న పెద్దవారంతా వెళ్ళిపోతున్నారు వారికి సహాయతెవరాయని దేశం నాలుగు చేరగులా ఆన్వేషించవలసిన సమయం వచ్చింది ఇంకా అంతా క్రమేణా పోగలరు ఎవరూ స్థిరంగా వుండే వారు లేరు అటువంటి మహాత్ములంతా వారు చేయవలసిన కార్యాన్ని నిర్వహించారు వారి కి సఫలీకృతమైనది ఈ దేశాన్ని మన దేశంగాచేశారు మనచేతికి అప్పగించి పోయారు మనంగూడా పోయేవారమే ఆజాద్ గారు నాకంటే రెండు సంవత్సరాల్లో పెద్ద కాబట్టి ఆ తరగతిలో చెందినవాడినే నేనుగూడ ఈ దేశాన్ని యిక సురక్షితంగా కాపాడవలసిన బాధ్యత, భారం వారిమీద పడిందనే విషయం మాత్రం నేను మన యువకులకు తెలియజేయ తలచుకొన్నాను కేవలం పెద్దవారు పోతున్నారని వారికి సానుభూతితెలపడం, వారిని గురించి చింతించడం కన్నీరు

కార్యకర్తలకు మన కర్తవ్యం ఇకమీదట మనం చేయవలసిన కర్తవ్యం ఏమిటంటే — ఏవిధంగానైనా ఆ మహామహులు అంతాచేరి మనదేశంయొక్క దౌస్థాన్ని పారదోలి దేశం మనదని అనిపించి మనచేతికి అప్పగించి పోయారో, ఆ రీతిగానే మన సర్వస్వాన్ని ఒడ్డి దేశ పురోభివృద్ధిని సాధించాలి. మేము బ్రిటికి ఉన్నంతవరకూ ఈ దేశం మాది, చిరస్థాయిగా ఈ దేశం మనదని, ఈ దేశం యొక్క గౌరవాన్ని, ప్రతిష్ఠలను కాపాడవలసిన భారం మన యువకులమీద పడిందనీ, దానిని వారు గుర్తించాలనీ నేను కోరుతున్నాను.

ఏ పార్టీకి చెందినవాడైనాసరే ఈ నాడు తలెత్తుకొని తిరుగ గలుగుతున్నారంటే ఆ మహామహులచేసిన బ్రహ్మాండమైన ల్యాగంవల్లనే నేటి దీనము ఏ పార్టీయైనా స్వేచ్ఛగా మన గలుగుతున్నదంటే అది వారి కృషిఫలితంగానే కాబట్టి మన యువకులు, వారు ఏ మతానికి, కులానికి, పార్టీకి చెందినారో అందరూ కలిసిమెలిసి ఆ మహామహులు చేసిన ల్యాగాలను, ఇచ్చిన సందేశములను బాగా గుర్తుంచుకొని మనదేశం యొక్క గౌరవాన్ని, స్వేచ్ఛను కాపాడుదురుగాక అని భగవంతుని ప్రార్థిస్తూ యింతటితో నేను విరమిస్తున్నాను.

శ్రీ పి నరసింగరావు (హుజూరాబాద్—జనరల్) — అధ్యక్షా, ముఖ్యమంత్రిగారు ప్రవేశ పెట్టిన ఆర్డెనాన్సు నేను, నా పార్టీవారు బలపరుస్తూ యీ సందర్భములో కీ శ్రే మోతానా ఆజాద్ గారిని గురించి రెండు మాటలు చెప్పదలచుకున్నాను. మనదేశ జాతీయ నాయకులలో అందరికన్న యొక్కవ కాలము కాంగ్రెసుకు అధ్యక్షుడుగా వున్న గౌరవము యీ ఒక్క ఆజాద్ గారికే ద్వికీందరి చెప్పవచ్చు అంతేకాకుండా మనదేశ చరిత్రలో ముఖ్య ఘట్టాలలో ఒకటి అయిన “క్విట్ ఇండియా” 1942 వ సంవత్సరములో వచ్చినప్పుడుకూడ అధ్యక్షులుగా ఆజాద్ గారి వుండడము, మరియు కాబినెట్ మిషన్ వచ్చినప్పుడుకూడ ఆజాద్ గారి 1946 లో అధ్యక్షులుగా వుండడము జరిగినది Cabinet Mission వచ్చినప్పుడు వార్షికోత్సవ 4, 5 రోజులు Congress Working Committee సమావేశము జరిగివుండేను అప్పుడు నేను విద్యార్థి కాంగ్రెసులో ఒక వాలంటీరుగా వుంటూ ఆజాద్ గారికి—యిరువది మంది సేవచేసి అదృష్టము, లభించింది వారికి సన్నివాసముగావుండి వారిని చూడడము, వారి ఉపన్యాసాలువినడడముకూడ తటస్థించింది అటువంటివారు యీ రోజు మననుంచి, మనదేశమునుంచి దూరమై పోయి వారు వారు ముఖ్యముగా మతానికి, జాతీయతకు పైరుధ్వంసీదన్న సిద్ధాంతాన్ని బుజువు వరచినవారు వారుకట్ట జాతీయవాది కాకుండా, కట్టరి మతవాదిగా కాకుండాగా వుండిరి వారు కారాకపై వ్రాసిన Comentary ఉత్సృష్ట గ్రంథములలో ఒక్కటిగా పరిగణింపబడుచున్నది అంతేకాదు వారికి ఉర్దూ సాహిత్యములో విశేషపాండిత్యం ఉండేది పార్సీ మరియు అరబ్బీబాషలలో ప్రావీణ్యము ఆయన యే ఆదర్శాలైతే మనకు విడిచిపెట్టి పెట్టి నారో ఆ ఆదర్శాలను మనము నిలబెట్టుకొనడానికి సంపూర్ణముగా ప్రయత్నిస్తామని శపథముచేస్తూ మరొకవారి ముఖ్యమంత్రిగారు ప్రవేశపెట్టిన తీర్మానాన్ని బలపరస్తూ విరమించుకొంటున్నాను.

*శ్రీ వావితాల గోపాలకృష్ణయ్య (నల్లెనపల్లి) — అధ్యక్షా, తెల్లవారేసరికి ఈ ఘోర మరణవార్త మనకు వినబడింది ఎవరైతే పెద్దలుగా వుండి జాతీయోద్యమములో మునిగిపోయి

ఉద్రావలూగించడానికి మూలపురుషులతో అట్టివారు ఒక్కొక్కరే దీవంగతౌతున్న సంగతి వింటుంటే మన మనసులు కృంగి పోతున్నవి భవిష్యత్ ఎలా వుంటుందన్న భయము కూడా పేస్తున్నది ఐతే రామకృష్ణరాజుగారు చెప్పినట్లుగా ఎవరూ శాశ్వతముగా వుండరు కాని వారు చేసిన సేవ, వారు చేసిన త్యాగము నిలుస్తుందే వారు చూపిన ఆదర్శాలను అట్టి మనం నడుచుకొనకపోయినట్లయితే ఏ విధముగా దేశము ముందుకు పోగలదన్న సందేహము కలుగుచున్నది శ్రీ రామకృష్ణరాజుగారు అన్నట్లుగా వారందరూ ముందు తరమువారు మేము తరువాత తరములోనివారము వారు నిజాయితీతో, నిష్కల్మషమైన దేశభక్తితో మనకు ఇచ్చినటువంటి “ఆజాద్ భారతము” నిలుస్తుందా అనే అనుమానం పేస్తున్నది వారు దేశభక్తితోటి పునాదులు వేశారు దానిని నిలుపుకొనడానికి మనంకూడా నిర్భయంగా ముందడుగు పేయవలసిన అవసరమున్నదని చెప్పుతున్నాను వారితో రెండవ విశేషమేమంటే వారు ఇంగ్లీషుతోపెద్ద పాండిత్యం కలవారు కారు కాని ఇతర భాషలలో అపార విజ్ఞానాన్ని సముపార్జించిన మహత్తరమైన యోధులు దేశములో క్లిష్ట సమస్యలు వచ్చినప్పుడు వారికి ఇంగ్లీషు వచ్చునా రాదా అనే సమస్య వచ్చినప్పుడు కూడ అవన్నీ తేకుండా అన్ని సమస్యలు సమగ్రంగా పరిష్కరించే ఒక ఆదర్శ మూర్తి ఇంగ్లీషు నేర్పుకుంటేనేగాని ఇక ప్రపంచాన్ని నడపలేమన్న అపోహకు వారు సరియైన సమాధానములు యిచ్చినారు వారు ఇంగ్లీషు ప్రభుత్వమువరకు డిక్టేటు చేసి దేశమును ఏ విధముగా నడపగలిగినారో మనం చూచినాము మూడవ విషయం ఏమంటే మన దేశములో వారు మత కుల భేదాలను పాటించకుండా దేశభక్తికలిగి వుండిరి మతానికి, రాజకీయాలకు సంబంధం లేదని చెప్పినటువంటి మహానుభావుడు శ్రీ మౌలానా ఆజాద్ మత విషయములో బహుశాః ఆయన తిన్న చీవాల్లు ఇంకొకరు పడలేదు కాంగ్రెసు ఖచ్చితముగా “ఆజాద్ మా మనిషి ఆయన లేనిదే కాంగ్రెసు లేదని” చెప్పింది ఆ జాతీయ ఆశయము కోసము, మతాతీతమైన భారతరాజ్యాంగ నిర్ణయానికి ఆ రోజున పునాదులు వేసిన సంగతిని మనముందరము జ్ఞాపకముంచుకొనవలసినదే—అదే ఆదర్శముగా వుండాలి మతానికి రాజకీయ ప్రసక్తి లేదని ఆయన విశ్వాసం మతాతీతమైనటువంటి రాజ్యాంగం ఏర్పడాలని కృషిచేసినటువంటి అయోధుడు మనకందరకు ఆదర్శ ప్రాయుడు వారి సరిచయ భాగ్యము నాకొకసారి లభించింది ఆంధ్ర రాష్ట్రము సాధించే విషయంలో 1949వ సంవత్సరములో ఒక డిప్యూటీషన్ గా శీర్షి పెద్దాము ఆ Deputation లో అయిదుగురము పున్నాము ఆంధ్రరాష్ట్రము కావాలని మేము కోరినాము దానికి కావలసిన ప్రయత్నములన్నియు చేసి వీక్షితే 1950 Constitution లో ఆంధ్రరాష్ట్రము ఇప్పించేదకు ప్రతి ప్రయత్నము చేస్తామని హామీ ఇచ్చినారు అనాడు కాకపోయినా తరువాత వారు పూర్తిగా కృషి చేసినారు అంతేకాకుండా—మన పెద్దలందరకు తెలుసు—విశాఖాంధ్ర సాధించే విషయములో కూడ వారు మనకుపూర్తిగా సహకరించినారు అందువలన విశాఖాంధ్ర కూడ కుల మతాతీతమైనటువంటి రాష్ట్రముగా వుండాలనే దానికి మగము ఆ మహానుభావుని ఆదర్శముగా పెట్టుకొని నడుపుకొనవలసిన బాధ్యత మనపై గలదు ఆయన జైలులోవున్నప్పుడు ఆయన భార్య వియోగము తెలిసినా గాని ఆయన మాత్రము భేదపడలేదు—అంతటి దృఢస్థి తృప్తిజ్ఞుడు ఆయనేనని చెప్పుకోవలసివుంటుంది అందువల్ల మనకు ఎన్ని కష్టాలువున్నా, మన బంధువర్గముగాని, మన మతముగాని, కులముగాని మనల్ని Vilby చేసి పారేస్తున్నప్పటికీ అంతకన్న, పున్నత ఆశయానికి ఆదర్శాలకు మనం ఆయత్నం కావలసి వున్నది అందుకు నిజాయితీ

దేశధర్మి అపార ప్రజాసేవ తృష్ణ కావాలి వాటిలోటి ముందుకు నడచి పోవటానికి ఆ మహామహాపుని ఆదర్శముగా వుంచుకొనడానికి ప్రయత్నం చేద్దామన్న ప్రతిజ్ఞ చేస్తూ నా తరపున, నా మిత్రులైన టటువంటి ఇతర స్వతంత్ర సభ్యుల తరపున నేను ఈ తీర్మానాన్ని బలపరుస్తున్నాను.

శ్రీ షేక్ మౌతాసాహెబ్ (ఉదయగిరి) — అధ్యక్ష మహాశయా! ఈనాడు ముఖ్య మంత్రిగారు ప్రవేశపెట్టిన తీర్మానాన్ని నేను బలపరుస్తున్నాను గాని యీనాడు ఆజాద్ గారి మరణవార్త వినగానే పెంపుము హిందూ దేశములోనేకాదు ప్రపంచములో వున్నటువంటి మైనారిటీలందరూ దుఃఖించవలసినదే దుఃఖనముద్రముతో యున్నారూ ఆయన ఒక్క హిందువులు, మహమ్మదీయులకేకాదు ప్రపంచంలోగల మైనారిటీలకు యితరులకు ఆయన ఒక మార్గ దర్శకుడు నిజముగా హిందూ ముస్లిం మతాలకేకాదు వారు నాయకత్వం వహించిందే దేశ ఐక్యతను మానవత్వము అనే 'ఇన్నానియత్' ను గురించి బోధించినారు అదే అహింసా విధానము మహాత్మాగాంధీ అనుచరులుగా వారు తయారై నిజముగా వారు మైనారిటీలచేత అనేక దూషణలు పడినారు ఎటువంటి కష్టాలువచ్చినాకూడ వారు లెక్కచేయకుండా ఆ మానవత్వమనే 'ఇన్నానియత్'ను గురించి బోధించినారు మతము, కులం అనే రంగు చొక్కాలు విడనాడి, మీరంతా మనుష్యజాతికి చెందినారని ఆరకంగా మెలగవలసినదని ఆయనచెప్పినారు హిందూ దేశములో మనమందరము అన్నదమ్ములం ఈ దేశములోనే జన్మించినాము మన ఇర్షభూమి ఈ దేశనే మనమంతా యితర దేశాలనుంచి యిక్కడకురాల్లేదు మనదే స్థల శరీరము లెల్ల శరీరముకాదు లెల్ల వాళ్లంకాము అనిగుర్తింపజేసి శ్రద్ధతో మనకు భోదించారు. మనం మనీదులో ఏరకంగా ప్రార్థనజరిపెదమో ఆ విధముగానే సర్వకాల సర్వావస్థల యందు సర్వ జన సంపన్న సేవా తత్పరులై వుండవలసిందని చెప్పినారు అటువంటి మహానుభావుడైన నేను మన హిందూ దేశములోనుంచి మనలను విడిచి దీవంగులైనారు మనలనువదలి ఆ దేవునితో ఐక్యమైనందుకు మా సంతాపమును తెలుపుతున్నాము వారు పవిత్రమైన శుక్రవారం రోజున మరణించడం, అందులో దైవానుభూతిమైన లెల్ల వారు ధర్మామున, ఉదయం నమాజ్ పేళ్లన మరణించిన గౌరవము ఆయనకే దక్కినదే ఇట్టి పవిత్ర మరణమే స్వర్గము వారి మరణమును గురించి వారి కుటుంబానికి నా సానుభూతి సంతాపమును తెలుపుతున్నాను అబుల్ కలాం ఆజాద్ గారు మహాత్మా గాంధీగారి యొక్క పండిత జవహరులాల్ యొక్క సహచరులు స్వాతంత్ర్యసమర కాలంలో దేశ ఐక్యతకు ఎంతో కృషిచేశారు దేశంలోనే అల్ప సంఖ్యక వర్గమువారు ఏవిధముగా ఉండవలెను అనే విషయము ఆచరించి చూపించారు దేశ స్వతంత్ర్యాన్ని సంపాదించినవారు అపారమైన సేవచేశారు దేశంలోని వివిధ మతస్థులలో సహామిత్రుల భావము వర్ధిల్లాలని వారు ఎప్పుడూచెబుతూ ఉండేవారు వారి వాక్యములను బోధనలు అల్పసంఖ్యక వర్గమువారు ఎప్పుడూ చూచుకుంటూ ఉండాలి ఈనాడు మనకువారులేరు ఐరప్పటికీ వారి బోధనలు మనమెన్నడూ మరువరాదు దేశ ఐక్యతకు భంగము వాటిల్లే పని ఏదీ చేయరాదు వారి ఆశయాలను మనము సర్వదా ధృష్టితో ఉంచుకొని వార్య మనకు చూపించిన మార్గాన్ని అనుసరించాలి శ్రీ ఆజాద్ గారు మహా విద్వాంసులు ఇస్లాం మత గ్రంథాలకు వారిచ్చిన అనువాదములు అపూర్వమైనవి ఎవరు ఏమతానికి చెందినప్పటికీ కూడా మనమందరము ఒకే దేశమువారము అనే భావాన్నివారు మనకు బోధించారు, మత

مسنر مسٹر صاحب نے حورسولوس نس کما ہے اوس کی ناند کرے ہوئے مولانا صاحب کے بارے میں دو حار شدہ کہا حاما ہوں۔ سب سے پہلے میں بھگوان سے برار بھا کرنا ہوں اور اوں کے کنبہ کے لیے دل سے شردھاں اربت کرنا ہوں۔ اہوں نے ہندوساں کے لیے حو خدمات احام دی ہں اس کو کوئی بھی بھارت کا بواسی بھلا ہں سکنا۔ در اصل وہ مکہ سے آئے ناکہیں سے آئے لکن وہ بھارت مانا کے سچے سر سے رہے۔ اہوں نے بھارت ماتا کی آزادی کی جنگ میں مہاتما جی کا ساہو دکر، حاص طور سے سڈ جی کے ساتھ مسعد ہو کر آزادی کی لڑائی لڑی اور ہم بھارت میں سسے والوں کو آزاد کرانا۔ وہ رہنہ رہے نو بھارت ورش کے لیے رہنہ رہے اور میں سمجھا ہوں کہ مرے بھی ہں نو بھارت ورش کی خدمات احام دیے ہوئے مرے ہیں۔ اہوں نے ہاں کے لوگوں کو انک سس دنا ہے اور وہ سس نہ ہے کہ ہاری انک ڈموکریٹک کسٹری (Democratic country) ہے ہم دنا میں رعم کرے ہں کہ ہارا ملک انک سکولر اسٹیٹ (Secular State) ہے۔ ہندوساں کے تمام لوگ سچے ہندوسانی ناگرک ہں۔ مولانا نے ہمیں حو سس دنا ہے ہندووں اور مسلمانوں کو (حاص طور سے مسلمانوں کو) کہ ہندوساں میں حو لوگ سسے میں اہیں ہندوسانی نکر سنا حاہے۔ حساکہ چیف مسٹر صاحب نے اس ہاور میں فرمانا کہ مسلمان لوگ (حدراآناد میں کما اور آندھرا بردس میں کما) عجب طریقے سے مسائل یس کر رہے ہیں۔ ان تمام بھائوں سے میری برار بھا ہے کہ اگر ان مہاں لوگوں کی آما کو سانی مہچاسکے ہیں نو وہ اس طریقے سے کہ اس وقت ہم میں حو شکئی ہے اوس سے درشت برچار سے ہٹ کر ہندوساں کی انکا کے لیے کام کرنا چاہے۔

میں سمجھا ہوں کہ مولانا کی وفات سے ہندوساں بھر میں انا دکھ کسی کو ہں یہچا ہے حساکہ سڈت جی کو مہچا ہے۔ کوں کہ گاندھی جی کے بعد مولانا ہی سڈت جی کا سداھا ہا ہے۔ کسی مسئلہ میں مولانا صاحب سے کسلٹ (Consult) کیے بعد وہ اقدام مں لیتے تھے۔ اس لیے سڈت جی کے ہانہوں کو مصبوط کرے کے لیے مولانا صاحب کا آدیش نالی کرنا حاہے۔ وہ ہندوساں کے سچے سر اور بھگت بھے اور حیدراآناد کے لوگوں کا حاص حال رکھے تھے۔ سڈت جی کے بعد مولانا ہی کو نلگانہ کیے لوگ کہے نا آندھرا بردس میں سسے والے کہے ان کا اہیں بڑا حال بھا۔ وشال آندھرا یا تلگانہ کے مسئلہ میں ان کے وچار چا ہے کچھ ہی ہوں لکن نلگانہ نا حیدراآناد کے لوگوں

کے رائٹس (حموں) کے لئے کوئی لڑے والا تھا تو وہ مولانا صاحب ہی تھے۔ ہم تمام بھائی جو بھی حای اور نئی رکھے ہوں مولانا نے جو کچھ بھی بتلانا ہے اس کا نالی کریں تو مجھے پوری اسدھے کہ ہمارا ملک سکھ اور سانی کے ساتھ رہ سکا ہے۔ حب مسٹر صاحب نے جو رپورٹس ہاور کے سامنے رکھا ہے اس کی ناسد کرے ہوئے میں انی طرف سے شردھاں حلی ارب کرتا ہوں۔

* شری محبوب علی حان (کرنول) — [Sri Mahboob Ali Khan (Kurnool)]
محرم صدر صاحب ! آج انواں میں انک عم کی لہر دوڑ گئی ہے کنوں کہ مولانا ابوالکلام آزاد موت کو لیک کہے ہوئے اس دبا سے سدھارے ہیں۔ آپ کو نہ ہے کہ اوس سترک سررمیں بر حس کی طرف ہم سب مسلمان سرسحد ہوئے ہیں وہاں مولانا کا حم ہوا اور انہوں نے وہیں نعلم حاصل کی۔ ان کے والدین نے ان کا نام ابوالکلام آزاد رکھا۔ ابوالکلام کے معے علم کا ناب ہیں اور میں سمجھا ہوں کہ ساری دباے علم میں ان کا کوئی ناب نہ تھا۔ اس ہدوساں میں حس میں ہم سب سرے ہیں، مسلم لنگ کا دور آنا تو اوس زمانہ میں مولانا نے مسلم لنگ کے لڈروں کو ہدایت کی۔ مگر مسلم لنگ کچھ اندھا دھند رفتار سے حل رہی بھی اس لئے نہ صرف ان کی ہدایت کو بظر انداز کیا گیا بلکہ اس کے ساتھ ساتھ ان بر غیر غلط نابوں کی بوحہار کی گئی، حس سے ان کا حگر چھلی ہو گیا۔ لکن اس کے ناوجود بھی انہوں نے اس کا برا نہ مانا اور ساسی طور بر انصاف کی ڈور کو اسے ہانہ سے نہ چھوڑا۔ انہوں نے ہدوساں میں اتفاق و اتحاد کی نعلم دی اور بہت ساری کسانیں جو انہوں نے لکھی ہیں ان میں اتفاق و اتحاد بر رور دنا ہے۔ بلکہ کہا جاہے کہ ان کے سارے علم کا بچوڑ اتفاق و اتحاد کی نعلم ہے۔ انک زمانہ میں وہ کلککہ کی بڑی مسجد میں امامت کرتے تھے۔ اس وب انہوں نے لاکھوں لوگوں کی امامت کی۔ مگر انک وب آنا کہ سارے مسلمانوں نے انہیں عمر غلط کہا۔ کلککہ میں وہ انک وب ہمار کے لئے مسجد میں بسرے لے گئے تو کسی نے بھی ان کو امامت کے لئے حگہ نہیں دی آخر کار وہ سب سے بچھلی صف میں ہمار ادا کر کے حلے گئے۔ مگر انہوں نے اس ناب کا کوئی حیاں نہیں کیا کہ انہیں حگہ نہیں دی گئی۔ وہ اتفاق و اتحاد کے حامی تھے اور کسی کو برا نہ کہا جاہے تھے۔ اس لئے ہارے تمام بھائیوں سے میں نہ گراش کرونگا کہ ہم ان کے دے ہوئے سق کو سکھیں اور اتفاق و اتحاد کو اپنے ہانہ سے حارے نہ دیں۔ وہ علم کے ناب تھے۔ اوسوں ہے کہ آج علم کا نہ چراغ دبا سے گل ہو گیا ہے۔ مگر جو بصحس انہوں نے ہارے لئے چھوڑی ہیں ہم اس بر عمل برا رہیں اور سق سکھیں۔

ہارے ورر اعلیٰ نے جو رپورٹس پیش کیا ہے میں اس کی ناسد کرتا ہوں۔ حدائے نعالی مولانا ابوالکلام آزاد کی روح کو حوار رحمت میں حگہ دے اور ان کے ہسپانگان اور عرب و افارب کو صر حسل عطا فرمائے۔ میں چاہا ہوں کہ رپورٹس میں اس کا اصافہ کیا جائے۔

*Smt Masooma Begum (Pathergatti) I rise to support the condolence resolution and fully reciprocate the feelings expressed by the Chief Minister and other leaders of the parties in the House regarding the irreparable loss to the nation caused by the death of a great stalwart of India, Moulana Abul Kalam Azad, a strong believer in the high ideals of life which he followed so scrupulously, and an unassuming worker who never craved for the lime-light. He was often misjudged and criticised by his own people, but nothing shook his faith and he followed his principles with undaunted courage. He was more of a scholar than a politician, and his contribution to the literary world has been great, especially his commentary on the Quran. As a speaker also, he left his audience spell bound. In short, his life was one of dedication to duty and service of his country.

May I, Sir, on behalf of the ladies, ask you to convey our heart felt condolences to the family of the bereaved? May God give his soul peace!

శ్రీ పి వెంకటసుబ్బయ్య (రాజంపేట—రిజర్వ్) -- అధ్యక్షా, ఒక పద్యం చదవతాను

శోకపరీకృత హృదయంబు శూన్యభావ

విలసిలంబయ్యె, అజ్ఞాదు వృధివీ

వీడి చనెనన్న వార్త వినెన సమయమందు

వారి ఆదర్శ జీవిత సారమెల్ల

గ్రహణమును చేసి బ్రతుకును కనుదమింక ||

శ్రీ సి పి తిమ్మాపెట్టి (సిరిపేట్) -- అధ్యక్షా, ఈ దినం చాలా విషాదకరమైనట్లు వంటిది. శ్రీ అబుల్ కలాం అజాద్ వంటి మహాపురుషులు మనకు తేకపోవటం పెద్ద లోటు అనుభవజ్ఞులై నట్లు వంటివారు మన దేశ సారధ్యమునకు అత్యవసరం మన దేశములో, మరణించినవారిని రెండు రకములుగా చెప్పుకుంటారు,--కొందరిని చనిపోవటమంటారు, కొందరిని నిర్వాణము చెందారంటారు. మహాపురుషులు భౌతిక శరీరాన్ని వదిలితే నిర్వాణ మంటారు సామాన్యుడు భౌతిక శరీరాన్ని వదిలితే--మరణం అంటారు అజాద్ గారు మహాపురుషులు కాబట్టి నిర్వాణమనే చెప్పబడుతుంది నిర్వాణమంటే చావటం కాదు వారు భౌతిక శరీరాన్ని వదిలిన తరువాత కూడా వారి ఆత్మ అందరి ఆత్మల్లో ప్రవేశించి సర్వ వ్యాపకమువురుండి కాబట్టి దానికి నిర్వాణమని చెప్పబడుతుంది కారణజన్ములైనట్లు వంటి వారు మహాపురుషులు, ఒక కార్యర్థమై ప్రపంచము లోకి వచ్చి దానిని నిర్వహించిన తరువాత పెళ్ళిపోతూవుంటారు అట్లాగే భారతయుద్ధం ముందు కూడ శ్రీకృష్ణ భగవానుడు పుట్టాడు, భారతయుద్ధం అయిపోగానే భౌతికదేహం వదిలి పెళ్ళి

వాడు వారు జన్మించిన కామలో వారి సహాయార్థమై మిగతాదేశాలకూడ పుట్టారు లాగానే మహాత్మా పుట్టిన రోజులలో, దేశ స్వాతంత్ర్య సంపాదనార్థమై వారి పెంట కొందరు మహాపురుషులను కూడ తీసుకు వచ్చారు స్వాతంత్ర్యాన్ని సాధించారు ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్క మహాత్మాత్వం కోసం జన్మ ఎత్తారు వారు ఆ కార్యము సాధించగానే వెళ్ళి పోయారు వారు ఎందుకోసం ఈ భూలోకానికి వచ్చారో, వారు చేయవలసిన పని ఏమిటో, ఇది వారు ఎక్కడికి వెళ్ళుతున్నారో—సర్వస్వము త్యాగపడవంటి సహజ్జనులు అయినట్టి మహాపురుషులగురించి మనము తర్కించడము గాని, ఎక్కడినుంచి వచ్చారు, ఎక్కడికి వెళ్ళి పుట్టారు అనేది ఊహించటము కాని కష్టం మనకు శక్తి లే టువంటి విషయం వారు కారణ ఇష్టలు కాబట్టి మహా పదవినే చె ది పుట్టారు అటువంటి మహాపురుషుని గురించి స్పృహ చూసు నాకు కూడ అవకాశమిచ్చినందుకు తమకు కృతజ్ఞత తెలుపుతూ, మనకు కలిగిన విషాద మునకు చింతించూ, ఈ తీర్మానమును బలపరుస్తున్నాను

The Minister for Co-operation & Housing (Sri Mehdī Nawaz Jung) Mr Speaker, Sir, In obedience to your wishes, I stand to speak I feel that the moving of the Resolution by the Leader of the House, the Chief Minister, was quite enough and I was a party to the said resolution However, respecting your command I just say a few words

Maulana Azad was a very great man, a great thinker, a thinker in practical ways His judgment was very sound and he was a real architect in the sense of our national freedom Whether now or before, at the time of Gandhiji and as a companion and lieutenant of Panditji, he had always been a faithful adviser and had been a source of great help

As I said to the pressmen this morning, everyone will die some day leaving a good name and some, otherwise Maulana has left behind examples of courage, conviction and character Instead of mourning momentarily for his death, it is better that we always bear in mind his example and live up to the ideals that he lived for

I would like to tell you, Sir, in this connection a personal matter When I was offered Ministership in the erstwhile Hyderabad Government, some Muslims came to tell me that I represent them I told them 'I represent all my people, I represent justice, I represent humanity, I cannot belong to any sect to represent it' But they said that Maulana said that 'you are the representative of the Musalmans' I said 'I will ask him' I told Maulana what people told me He said 'They were quite wrong You are perfectly right That is how you should work'

Maulana was really a great man and the best way of mourning his death is to live according to the ways, the policies and manners he left. He has left a very great mark behind.

శ్రీ ఈగూరు చిన్నప్ప (మహబూబ్ నగర్) — అధ్యక్షా, నేటి మౌలానా అబుల్ కలాం ఆజాద్ గారి నిర్వాణంవల్ల దేశంకు చాలా నష్టము కలిగినది ముఖ్యంగా మన స్వాతంత్ర్య సమరంలో పాల్గొన్నటువంటి ముఖ్యులలో వారు ఒకరు. ద్వీజాతి సిద్ధాంతాన్ని ఎదిరించినటువంటి మూస్తూదీయ అగ్రగణ్యులలో అగ్రగణ్యులైన వారు, శ్రీ మౌలానా అబుల్ కలాం ఆజాద్ గారు వారు ద్వీజాతి సిద్ధాంతాన్ని ఎదిరించి పోరాడిన ఫలితవంగా, నేడు మనము యీ ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వాన్ని సొంతంబుకొనే అవకాశము కలిగినది ముఖ్యంగా స్థిరప్రజ్ఞలు లనతగ్గ వారితో గాంధీ మహాత్ముడు, వినోబాభావే, మౌలానా అబుల్ కలాం ఆజాద్ గార్లు గలరు. ఆజాద్ గారు గాంధీ మహాత్మునకు అనుచరులగా ఉండి, వారి కుడిభుజులుగా పనిచేసినారు. ఖాన్ లబ్యుల్ గఫార్ ఖాన్, సరిహద్దు గాంధీ తరువాత మౌలానా అబుల్ కలాం ఆజాద్ గారు మన దేశము కారకు పాటుండి, నాటినుండి నేటివరకు అన్ని రంగాలలో, అగ్రనాయకులతో పాటు దేశానికి సేవ చేశారు. అటువంటి మౌలానా అబుల్ కలాం ఆజాద్ గారు నేడు పరమపదించినందుకు చాలా విచారపడుతూ, వారి ఆత్మకు శాంతి కలగాలని నేను దైవాన్ని ప్రార్థిస్తూ, వారి కటుం బానికి సానుభూతి తెలుపుతున్నాను.

మిస్టర్ స్పీకర్ — ముఖ్య మంత్రిగారు ప్రతిపాదించిన తీర్మానముపై చాలామంది సభ్యులు మాట్లాడినారు. అబుల్ కలాం ఆజాద్ గారి యొక్క స్థానము ఎవరూ పుచ్చుకోవటానికి వీళ్లే నటువంటిది. 1906 వ సంవత్సరమునుండి, స్వరాజ్య శంఖారావం కాంగ్రెసు పూరించినప్పటి నుండి, బ్రిటిషు సామ్రాజ్యవాదులు మనలో మతము కులము అను భేదములు రెచ్చగొట్టి, మనకు స్వాతంత్ర్యము రాకుండా చేయటానికి విశ్వప్రయత్నము చేశారు. అప్పటినుండి మౌలానా అబుల్ కలాం ఆజాద్ యీ కమ్యూనలిజమ్ మతపిచ్చును ఎదుర్కొన్నాడు. 1906 వ సంవత్సరపు సంగతి మనకు తెలుసు. డక్టర్ నవాబు సలీముల్లా పెద్ద ఉద్యమము తీసుకువచ్చారు. అప్పుడు రక్తప్రవాహములైనవి. ప్రతిచోటా కమ్యూనిస్ట్ రైట్స్ జరిగాయి. మనము స్వరాజ్యముగట్టికా అడిగినప్పడల్లా కమ్యూనిస్ట్ రైట్స్ జరిగినవి. ఈ కమ్యూనిస్టువాన్ని ఎదుర్కొన్న వారు శ్రీ అబుల్ కలాం ఆజాద్.

డాక్టర్ అన్నారీ, హాకీం ఆజమత్ ఖాన్, ఖద్వాయ్ మొదలగు పెద్దలంతా పోయినారు. అఖరుకు నేడు, ఆజాద్ గారు కూడ పోయినారు. మౌలానా అబుల్ కలాం ఆజాద్ గారు గొప్ప జాతీయవాదులు, స్వాతంత్ర్యప్రియులు. వారికి మతము అన్నది ఒక ధర్మముగాని, ఒక సెక్టే కారు మహత్వాగాంధీ భగవద్గీత వ్రాశారు. మహత్వాగాంధీ హిందువులకు ప్రతినీధికాడు. అట్లాగే అబుల్ కలాం ఆజాద్ ఖురాన్ వ్రాశారు. అబుల్ కలాం ఆజాద్ మహమ్మదీయుల ప్రతినీధికాడు. డాక్టర్ సన్ యల్ నేన్ గొప్ప క్రిస్టియన్ కాని, ఆయన క్రిస్టియన్ల యొక్క ప్రతినీధికాడు. ఈ జాతీయ వాదులు, స్వాతంత్ర్యపోరాటంలో పాల్గొన్న నాయకులు కులాలను మతాలను ఎదిరించినటువంటి వారు కులాలకు, మతాలకు ఆశీసులు వారు తమ జీవితాలను పవిత్రము చేసుకొనుటకు వారు మతమును వినయోగించుకొన్నారు. వారు గొప్ప ఉద్యమాలలో

పనిచేసారు వారు ధన్యులు కావటానికే మతము అన్నదానిని మార్గముగా చేసుకొన్నారని “మతము మానవ స్వారంజ్యమునక, మానవ సమానత్వమునకు, సోదరత్వానికి అడ్డము వచ్చేది కాదు మతము దేశము ఐక్యతకు అడ్డము వచ్చేదికాదు” అనే మాట వారు చెప్పారు 1921 వ సంవత్సరంనుండి నాకు వారీత్ పరిచయము కలిగే అదృష్టము కలిగింది వారీత్ చాలా పరిచయముగా చుచుగా మాట్లాడే అవకాశము నాకు కలిగింది అది నా అదృష్టము మొదట, బొజవాడలో ఆత్ ఇండియా కాంగ్రెసు కమిటీ జరిగినపుడు, మహాత్మాగాంధీతో పాటు అబుల్ కలాం ఆజాద్ గారు వచ్చారు డాక్టర్ అన్నారీ, హాకిం అజముఖాన్, మహమ్మదాలీ, షుక్ దాలీ మొదలైనవారంతా వచ్చారు ఆజాద్ గారు 1923 లో స్పెషల్ కాంగ్రెసుకు అధ్యక్షత వహించారు ‘నో కే జే’ కున్నూ, స్వరాజ్య పార్టీ న్ని వారు రాజీనామా క దీర్చారు మన ఆంధ్ర కాంగ్రెసు కమిటీ కరవున నేను, ప్రకాశంగార పెళ్ళి, దాగుగారికి జాఆద్ గారికి మద్దతు ఇచ్చాము అప్పటినుండి నేను అనేకసార్లు ఆజాద్ గారి దగ్గరకు వెళ్ళటము, వారీత్ మాట్లాడటము వారిదగ్గర కూర్చోవటము, అనేక సంగతులు తెలుసుకోవటము జరిగింది అటువంటి అదృష్టము నాకు కలిగింది “ **I am a caste less Hindu** ” అని మహాత్మా గాంధీ చెప్పారు, ఏనుకీస్తు బోధనలగురించి ఆయన “ నిజమైన భగవద్దీత, నిజమైన ఉపనిషత్ ధర్మాలు, ఖురాన్ ” అని వ్రాశారు అవి మానవులను పునీతు చేసేటటువంటివి, ఉత్తేజం కలుగజేసేటటువంటివి అట్లాగే ముసల్మాన్ దేశాల్లో కూడ గొప్ప జ్యోతుల తాంటివారు పుట్టారు అక్కడి వాళ్ళకుకూడా స్వతంత్రభావాల, జాతీయ ఐక్యత నేర్పారు అటువంటి మౌతానా అబుల్ కలాం ఆజాద్ గారు గొప్ప తేజస్సు 69 సంవత్సరములు మిక్కిలి తీక్షణముగా ప్రకాశించి మన జాతికంతకు మొగు ఇచ్చినారు వారు ఒక్క ముసల్మానులకే వెలుగు ఇవ్వలేదు హిందువులందరికూడ వెలుగు ఇచ్చినారు అటువంటి వెలుగు ఇచ్చినటువంటి వారు మౌతానా అబుల్ కలాం ఆజాద్ గారు అటువంటి మొగు ఇచ్చినటువంటి మహా వెలుగువాంటి వారు ఆజాద్ గారు నేటికీ ఆ మొగు ఆ పోయింది ముఖ్యంగా జవహర్లాల్ నెహ్రూగారికి చాలా కష్టముగా ఉంటుంది నల్లభాయ్ పటేల్ పోయినాడు అబుల్ కలాం ఆజాద్ పోయినాడు అసలు గురువు అయినటువంటి మహాత్మాగాంధీగారు పోయినారు ఇకముందు భారత దేశాన్ని నడపటములో చాలా ఇబ్బందులు, కష్టములు, సమస్యలు, ఉన్నవి ఒక పైపున ముసల్మాన్ కమ్యూనిజిజమ్, రెండో పైపున హిందూ కమ్యూనిజిజమ్ ఉన్నవి హిందూ కమ్యూనిజిజమ్ కు చెందిన ఆర్ యన్ యన్ హిందూ మహాసభ తాంటివచ్చి, మహాత్మా గాంధీని సనింపజేసినవి హిందూ మతపిచ్చిగల మతోన్మాదులు మహాత్మా గాంధీని తుపాకిపెట్టి కాల్చారు అట్లాగే ముసల్మాన్ మతపిచ్చిగలవారు ఇబ్రహీమ్ ముసల్మాన్ కు చెందిన కాసీరజ్వీగారు ఇక్కడ అనేకమందిని నరకటం జరిగింది ఇప్పుడు రెండు మతపిచ్చిలు ఉన్నవి ఒక పైపున హిందూ మతోన్మాదం, రెండవ పైపున ముసల్మానుల మతోన్మాదం ఈ రెండు దేశంలో ఇంకా పాటేదు కాశ్మీర్ లో షేక్ అబ్దుల్లావచ్చి, మళ్ళీ ప్రజలను రెచ్చగొడుతున్నాడు ఇక్కడ కూడా కొందరు కాసీరజ్వీ శిష్యులు కొంత ఇబ్బంది కలుగజేయటానికి చూస్తున్నారు ఇటువంటి సమయంలో ఆజాద్ మరణించటం చాలా దురదృష్టకరమైన విషయము వారు మరణించటం మన దేశమునకు ఇంతంత అని చెప్పటానికి వీల్లేనంత దురదృష్టము ఇక భగవంతుడే మనలను రక్షిస్తాడు అన్న ఆశతో మనము ముందుకు పోదాము

మౌలానా అబుల్ కలాం ఆజాద్ గారు గొప్ప త్యాగవంతులు వారిదగ్గర గొప్ప పాండిత్యము ఉన్నది వారు పండితులు, విజ్ఞాని ఆయన అరబ్ దేశాలలోకల్లా పెద్ద విశ్వవిద్యాలయమైన నటువంటి అల్ హాజ్ విశ్వవిద్యాలయంలో చదువుకొని వచ్చారు ఆ విశ్వవిద్యాలయం కైరోలో ఉన్నది దానిని ఉయ్య చక్రవర్తులు స్థాపించారు 15, 16 మేము దీ విద్యార్థులు ఉన్నట్లు వంటి విశ్వవిద్యాలయం అది ఆయన నవీన విద్య చదివారు సైన్స్ ఆఫ్ ఫిలాసఫీ చదివాడు ఆయనకు పాండిత్యము, విజ్ఞానము అపారంగా ఉన్నది అటువంటి ధీశాలి, ధార్మిక బుద్ధి కలిగినటువంటి వారు, శ్రీ అబుల్ కలాం ఆజాద్ గారు ఖురాన్ కు నిజమైన అర్థము చెప్పి నటువంటివాడు ఆజాద్ అటువంటి ధీశాలి, విజ్ఞాని మన నాయకుడు అయినటువంటి శ్రీ మౌలానా అబుల్ కలాం ఆజాద్ గారు నేడు పరమపదించినారు అందుకు మన సంతాపాన్ని తెలియజేస్తూ, మర ముఖ్య మంత్రిగారు ప్రతిపాదించిన తీర్మానము సభ్యుల ఎదుట ఉన్నది ఈ తీర్మానాన్ని అందరూ ఆమోదించవలసినదే కోరుతూ, వారి మరణానికి సంతాపసూచకంగా అందరు రెండు నిమిషాలు నిలబడవలసిందేగా కోరుతున్నాను

“That this House places on record its deep sense of sorrow at the death of Sri Maulana Abul Kalam Azad, Union Minister for Education, and one of the greatest leaders of the Indian Nation, and conveys its sincere condolences to the Prime Minister of India and to the members of the bereaved family ”

(The resolution was unanimously adopted, the House standing in silence for two minutes)

మిస్టర్ స్పీకర్ — ఈ దినపు ప్రశ్నలన్నీ మార్చి 13 వ తారీఖున వస్తాయి మనము 24-2-58 సోమవారము రోజున మధ్యాహ్నం 2 గంటలకు సమావేశమవుదాము ఆ రోజు Non official day గనుక ఆ దినమున అనధికార తీర్మానాలన్నీ వస్తాయి ఆ రోజుననే ఏటి కొప్పాక కార్మికులకు సంబంధించిన చర్చ జరుగుతుంది. ప్రశ్నల అనంతరము ఆ ఒక్కటి మాత్రమే తీసుకుందాము

రెవిన్యూ మంత్రి (శ్రీ కె పెంకటరావు) — ఆ దినమున మంత్రిగారు పేరే ముఖ్యమైన పని మీద వెళ్ళవలసియున్నది అందువల్ల సభకు హాజరుకావటానికి విలువడదు గనుక ఏటికొప్పాక విషయము 24 వ తేదీకాకండా మరొక తేదీన తీసుకుంటే బాగా వుంటుంది

శ్రీ పి సుందరయ్య — అలాగైతే 25 వ తేదీన పెట్టండి

మిస్టర్ స్పీకర్ — సరే 25 వ తేదీనకూడ వద్దు అని అంటున్నారు గనుక ఏటికొప్పాక విషయం 28-2-58 న తీసుకుందాము

శ్రీ పి సుందరయ్య — అనధికార తీర్మానము రోజున అధికార తీర్మానములు తీసుకొని భావడము బాగాలేదు,

మిస్టర్ స్పీకర్ — యితే దాని విషయం తరువార చూస్తాను

ఇంతటికీ సభ వాయిదా వేయడమైనది

*The House then adjourned till Two of the Clock on Monday
the 24th February, 1958*
